

МЕТОД ПРОЄКТІВ В ОСВІТІ І СУТЬ ПОНЯТТЯ «ПРОЄКТНА ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ»

THE METHOD OF PROJECTS IN EDUCATION AND THE ESSENCE OF THE CONCEPT «PROJECT ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS»

Сучасні трансформаційні процеси в освіті потребують переосмислення поглядів на проблему готовності до здійснення проєктної діяльності. Від рівня готовності до проєктної діяльності залежить свідоме ставлення до пошуку шляхів вирішення та прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, здатність до узагальнення практичного досвіду освітньої діяльності закладів освіти. У статті представлено методику формування проєктної культури майбутніх вчителів. За результатами констатувального етапу педагогічного експерименту рівень готовності тих, хто навчається до розробки та реалізації проєктів було визначено як низький, що свідчить про невідповідність приймати рішення у межах проєкту та нести за них відповідальність. Сьогодні студенти повинні справлятися з великим обсягом завдань, встигати жити та навчатися. *Soft skills* – це навички XXI ст., необхідні людині будь-якої професії та будь-якого віку для того, щоб керувати своїм часом та волею, а проєктна діяльність в освітньому процесі – той інструмент, за допомогою якого можна придбати *soft skills*. Водночас, сьогодні більшість студентів не готові до викликів сучасного суспільства. Процес формування проєктної культури має бути направлений на створення проєктно-інноваційного середовища в закладі освіти, тобто, формування умов для виникнення, розроблення та запровадження проєктів.

У статті проаналізовано генезис поняття «освіта», подано основні характеристики та ознаки сучасної освіти; обґрунтовано, що сучасна система освіти є відкритою і відповідає всім вимогам синергетичної системи (відкрита, нелінійна, невідновлена, складна).

Навчання на основі проєктів націлює майбутніх учителів на академічний, особистий та кар'єрний успіх, а також готує їх до викликів, з якими вони зіткнуться у майбутньому у своїй професійній діяльності.

Перспективами подальших досліджень у даному науковому напрямку вбачаємо у вивченні ефективних методів та стратегій формування проєктної культури майбутніх учителів у процесі професійної підготовки.

Ключові слова: проєкт, проєктна діяльність, освіта, відкрита система, синергетика, професійна підготовка.

Modern transformational processes in education require a rethinking of views on the problem of readiness to implement project activities. The level of readiness for project activities depends on a conscious attitude to finding solutions and making decisions in non-standard situations, the ability to generalize the practical experience of educational activities of educational institutions. The article presents the method of forming the project culture of future teachers. According to the results of the ascertainment stage of the pedagogical experiment, the level of readiness of those studying for the development and implementation of projects was determined to be low, which indicates the inability to make decisions within the project and bear responsibility for them. Today, students have to cope with a large volume of tasks, have time to live and study. *Soft skills* are skills of the XXI century, which are necessary for a person of any profession and any age in order to manage his time and will, and project activity in the educational process is the tool that can be used to acquire *soft skills*. At the same time, today most students are not ready for the challenges of modern society. The process of forming a project culture should be aimed at creating a project-innovative environment in an educational institution, that is, creating conditions for the emergence, development and implementation of projects.

The article analyzes the genesis of the concept of "education", presents the main characteristics and signs of modern education; it is substantiated that the modern education system is open and meets all the requirements of a synergistic system (open, non-linear, unbalanced, complex). Project-based learning targets future teachers for academic, personal, and career success, and prepares them for the challenges they will face in their future careers.

We see the prospects for further research in this scientific direction in the study of effective methods and strategies for the formation of the project culture of future teachers in the process of professional training.

Key words: project, project activity, education, open system, synergy, professional training.

УДК 378.1

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/63.1.32>

Козленко В.Г.,

канд. юрид. наук,

керуючий партнер

Мережі приватних шкіл «Креативна міжнародна дитяча школа»

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасній освіті становлення культури особистості, її ціннісно-сміслового визначення виокремлюються в якості одного з основних пріоритетів: освіта виступає як складний культурний процес розвитку і саморозвитку особистості, як культурна діяльність суб'єктів, неоднорідний культурний простір взаємодії галузі освіти й інших соціальних сфер, передусім – культури.

Ідеї проєктування як культурного феномену впроваджуються в педагогічну практику на початку ХХ століття. В останнє двадцятиріччя у зв'язку з відновленням методу проєктів це педагогічне явище активно вивчається.

Інтенсифікація соціальних процесів, що почалися наприкінці ХХ – початок ХХІ століття, пов'язана з об'єктивною зміною парадигми пріоритетів суспільного розвитку, вимагає обґрунтованого підходу до реалізації проєктних рішень інноваційного

характеру. Аналіз практики соціальних нововведень дозволяє стверджувати, що ефективність цього процесу безпосередньо залежить від рівня проектної культури тих, хто його здійснює. Становлення проектної культури особистості логічно, на наш погляд, розглядати як доміную, що акцентує загально педагогічний контекст розвитку вищої освіти на сучасному етапі. Це твердження не лише не суперечить, а й співвідноситься з нормативно-законодавчими основами і принципами освіти такими як: відкритість освіти зовнішнім запитам, застосування проектних методів, конкурсне виявлення і підтримка лідерів, які успішно застосовують нові підходи на практиці. Реалізація вказаних принципів є однією з умов входження України до Європейського освітнього простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Наукове обґрунтування теоретико-методичних основ проектної діяльності у середній та вищій школі представлено у працях видатних вітчизняних вчених – І. Беха, О. Коберника, С. Кримського, В. Кременя, Н. Ничкало, О. Пехоти, В. Сидоренка та інших. Теоретичні положення щодо проектно-технологічного підходу в діяльності учасників освітнього процесу закладів позашкільної освіти (ЗПО) піднято у працях С. Русової, та досліджено сучасними українськими науковцями О. Биковською, С. Кучер, Т. Суценок та ін. Проблематичні засади організації освітнього процесу вивчали та продовжують вивчати Ю. Адамів, М. Горіховський, Х. Дзюбинська, І. Діордіца, С. Журавльов, В. Михайленко, О. Мохунько, В. Оганесян, Т. Ревка, Н. Родінова, О. Удалова, М. Червоній та інші. Водночас на сьогодні ця проблематика залишається далеко не вичерпаною. Існує низка питань, що потребують ґрунтовних досліджень.

Мета статті – розкрити сутність феномену проектної організації освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Слід визнати аргументи на користь необхідності засвоєння проектної культури: проектування змінює тип мислення учасників проекту, наближаючи їх до потреб XXI століття; проектування визначає нове, сучасне, інноваційне обличчя освітньої установи; проектування реалізує ідеї особистісно-творчої педагогіки; проектування змінює конкурентоздатність самого викладача. Таким чином, проектна культура є обов'язковою якістю суб'єкта освітнього процесу та потребує особливої уваги щодо її формування.

Підтверджуючи ідею про активність дитини як суб'єкта освітнього процесу, сучасна педагогіка проте не зводить завдання вчителя стимулювати тих, хто навчається до проектної діяльності у вільному напрямі (тобто спираючись на миттєві інтереси, потреби дитини з використанням стереотипів освітньої діяльності, що вже склалися). Важливо так будувати педагогічний

процес, щоб вихователь керував діяльністю дитини, організовуючи її активне самовиховання шляхом здійснення самостійних і відповідальних вчинків. Освіта повинна здійснюватися шляхом планування проектної діяльності тих, що навчаються так, щоб вона стала ефективним засобом навчання, виховання і розвитку. Таким чином, повернення методу проектів у педагогічну практику сталося на рівні суб'єктів освітнього процесу. Педагогічне проектування має бути функцією будь-якого педагога. Завдяки проектуванню, освітній процес стає технологічним [4].

Володіння проектною методикою нині – один з показників професіоналізму не лише викладача, але і сучасного управлінця у галузі освіти, оскільки в освітніх установах, орієнтованих на розвиток, за логікою сучасних підходів до освітніх систем, управління проектом є основною формою планування і контролю поточної діяльності цієї установи. Ця форма управління знаходить застосування не лише безпосередньо в навчанні й вихованні. Наприклад, в освітньому маркетингу до проектів можна віднести проведення аналізу попиту на освітні послуги, впровадження нових освітніх програм і залучення спонсорів для їх реалізації, організацію міжвідомчої взаємодії, проведення кампаній з рекламування освітньої установи, залучення потенційного контингенту й тому подібне [1].

Можна сказати, що зараз метод проектів є методом організації процесу здобуття, тими, хто навчається певних практико-орієнтованих знань і умінь, стає методом організації освітнього процесу в цілому.

Таке явище, як проектна організація освітнього процесу знаходиться в процесі становлення. Ми наважилися викласти свою точку зору на суть цього феномену.

Спираючись на раніше розглянуті теоретичні положення, під проектною організацією освітнього процесу можливо розуміти процес і результат приведення в систему усіх частин освітнього процесу, ідей про його здійснення і зміну з метою підвищення ефективності які реально виконуватимуться в певному просторі упродовж певного часу за певних умов, а також організацію усіх суб'єктів, діяльність яких спрямована на створення і реалізацію проекту бажаного освітнього процесу.

Поняття проектної організації освітнього процесу може бути сформульована таким чином: процес і результат систематизації і документального оформлення ідей про організацію освітнього процесу і приведення в систему усіх частин освітнього процесу відповідно до цього документу (проекта), а також організація людей, метою діяльності яких є здійснення вище вказаних процесів.

Проектна організація освітнього процесу знаходиться залежно від розуміння суті понять «освіта», «освітній процес».

Розвиток будь-якої галузі наукового знання пов'язано з розвитком понять, які, з одного боку, вказують на певний клас сутнісно єдиних явищ, з іншого – конструюють предмет цієї науки.

У понятійному апараті конкретної науки можна виділити одне, центральне поняття, яке визначає всю галузь, що вивчається, і відрізняє її від предметних областей інших наук. Інші поняття апарату тієї чи іншої науки відбивають диференціацію вихідного, базового поняття.

Освіта – це шлях долучення до знань. Освіту можна визначити як процес набуття знань, переконань, цінностей, навичок та звичок, що формує власний життєвий досвід та ставлення до дійсності.

Освіта включає в себе навчання, виховання та розвиток людини. Для студента освіта – це одночасно і процес, і результат навчання, виховання та розвитку його як особистості.

Навчально-виховний процес є органічною єдністю процесів навчання, виховання та розвитку. Він спрямований на задоволення потреб сучасного суспільства в освічених людях, здатних вирішувати виробничо-економічні, наукові та соціально-культурні завдання поставлені часом.

Освітній та педагогічний процеси багато в чому схожі поняття. В одних країнах, таких як Німеччина, Польща існує термін «педагогіка», в інших, наприклад, Англія, Канада цього терміну немає, але є термін «education» у перекладі з англійської «освіта».

Тому в одних країнах використовується поняття «освітній процес», в інших «педагогічний процес». В Україні використовуються обидва поняття. Варіант «освітній процес» використовується тоді, коли хочуть розкрити суспільну сторону явища. В інших випадках це поняття сприймається як єдність процесів навчання та виховання (навчально-виховний процес).

Освітній процес – це формування нового рівня теоретичних знань, практичних умінь, навичок, компетентностей, що здійснюється шляхом організації активної пізнавальної діяльності учнів.

У сучасній педагогічній науці намагаються встановити сутність освітнього процесу. Відомо, що поняття «процес» визначається як послідовна зміна станів та розвитку чогось або сукупність послідовних дій, спрямованих на досягнення певного результату.

Освітній процес у навчальному закладі спрямовано на досягнення кінцевої мети навчання. Ці цілі сформульовані у кваліфікаційній характеристиці фахівця, що відображені у знаннях та вміннях, якими має володіти фахівець, та є вимогою суспільства до цього фахівця.

Повноцінний інтелектуальний, соціальний та моральний розвиток людини – це результат реалізації всіх функцій освітнього процесу в їх єдності.

Завдяки навчанню відбувається реалізація навчального процесу, виховного впливу. Впливи викладача стимулюють активність учня, досягаючи при цьому певної, заздалегідь поставленої мети, та керують цією активністю.

Для того щоб освітній процес був ефективним, слід розрізняти момент організації діяльності та момент навчання в організації діяльності. Організація процесу навчання є безпосереднім завданням викладача. Від того, як буде побудовано процес взаємодії студента та викладача для засвоєння будь-яких знань та інформації, залежатиме ефективність освітнього процесу.

Протягом півтора століття освіта розглядалася як нормований процес, спрямований на трансляцію наступним поколінням соціально значущого й культурно-історичного досвіду та забезпечення наступності поколінь (В. Лєдньов); як процес і результат засвоєння особистістю певної системи наук, знань, практичних умінь і навичок та пов'язаний з ними той чи інший рівень розвитку її розумово-пізнавальної й творчої діяльності, а також морально-естетичної культури (С. Гончаренко); як цілеспрямований процес виховання і навчання в інтересах людини, суспільства й держави (Закон України «Про освіту»). Щодо розрізнення двох досить близьких, але не рівнозначних понять – «педагогіка» й «освіта», то пошлемося на думку С. Гончаренка, який пише, що «освіта є найбільш загальним педагогічним поняттям, яке означає одночасно і соціальне явище, і педагогічний процес. З одного боку, поняття «освіта» вводить об'єкт педагогіки в загальний соціальний контекст, а з другого – дає можливість тлумачити в конкретних поняттях. Багато вчених наполягають на використанні для позначення об'єкта педагогічної науки поняття «виховання», а не освіта» [2].

Вивчаючи освітній процес з позицій теорії синергетики, ми згодні з висновками О. Панфілова про те, що освіта – це самоорганізація людини як цілісної, упорядкованої системи, що коеволюціонує з ідеалами культури і співвідноситься з образами сучасного світу [5]. Освіта лише тоді ефективна, особливо з виховних позицій, коли вона стає тотальною самоосвітою, коли людина переймає на себе відповідальність за результати своєї освіти і спирається не лише на оцінку педагога, але і на самооцінку. Самоорганізація в синергетичному розумінні – це створення власного «Я» в системі людина – суспільство.

А. Дістерверг писав: «Виховання, яке отримує людиною, завершено, досягло своєї мети, коли людина настільки зріла, що має силу і волю саму собі освітчувати протягом подальшого життя і знає спосіб та засоби як вона може це здійснити в якості індивідуума, який впливає на світ» [3]. Отже, освітній процес нерозривно пов'язаний з процесом самоосвіти.

«Процес – сукупність подій, станів, змін, який має певну цілісність та спрямованість» [7].

Об'єднавши вищезгадані визначення, можна сказати, що у вузькому сенсі освітній процес – це цілеспрямована діяльність з навчання, виховання і розвитку особистості шляхом спеціально організованої взаємодії вихователя і того, кого виховують, що відбувається упродовж певного часу в спеціально організованому освітньому просторі.

З точки зору системного підходу, освітній процес – це система. Структурними елементами освітнього процесу як системи є процеси навчання, виховання і розвитку. Ці висновки учених підводять нас до необхідності проектування системного підходу сучасного освітнього процесу як інтеграційної технології, де технологія є способом реалізації ідей, розкриття «потаємного, в яке залучена і сама людина» (М. Хайдеггер).

У поняття «освіта» і «освітній процес» є офіційне трактування. Документально-нормативного визначення поняття «самоосвітній процес» не існує. Велика кількість різноманітних зв'язків і стосунків, різноманітних чинників різного порядку і різної природи зумовила й різноманіття визначень цього поняття. При тому, що проблемі самоосвіти присвячено багато наукових робіт в Україні та за кордоном, у психолого-педагогічній літературі немає єдиного погляду на те, що собою являє дане явище. Так, академік С. Гончаренко визначає самоосвіту як освіту, якові отримує людина у процесі самостійної роботи без проходження систематичного курсу навчання у стаціонарному навчальному закладі [2, с. 269].

Найбільш поширені в сучасній педагогічній літературі такі поняття, як «саморозвиток», «самовиховання», «самоактуалізація». Виходячи з постулату К. А. Гельвеція: «Люди не народжуються, а стають тим, що вони є» [3]. на думку В. О. Сухомлинського, – це насамперед «людська гідність у дії, це могутній потік, що рухає колесо людської гідності. Справжня майстерність виховання особистості – дати їй можливість самій подумати, як виховувати себе, як стати кращим, як боротися за себе, переборюючи труднощі, переживаючи радість перемоги» [6, с. 326]. Але для того, щоб спрямувати процес самонавчання, самовиховання, саморозвитку відповідно до наявних у людини задатків, здібностей, людина повинна раніше пізнати самого себе, усвідомити те, якою вона хоче бачити себе в ідеалі й визначити шлях досягнення задуманого. Реалізація усього перерахованого ланцюжка

є ніщо інше, як самопроєктування. А це, у свою чергу, означає, що проєктна організація освітнього процесу складає єдине ціле з проєктною організацією процесу самоосвіти.

При цьому самоосвіта можлива без освіти як спеціально організованого процесу, а освіти без самоосвіти немає. Є механізми, що допомагають здобувати знання, навички, уміння, відношення і здійснювати творчу діяльність самостійно, без допомоги педагога. Як педагог визначає цілі, зміст освіти, так це робить і людина по відношенню до самоосвіти. Для того ж, щоб ці два процеси утворили єдину систему, потрібні особливі відношення між суб'єктами освітнього процесу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, головна функція проєктної організації освітнього процесу (як спеціально організованого) – створити умови для самоосвіти, самопроєктування, тобто це не спосіб примусу людей бути учасниками освітнього процесу як такого, а спосіб актуалізації, активізації (в деяких випадках формування, розвиток) потреби людини до самоосвіти. Перспективами подальших досліджень у даному науковому напрямку вбачаємо у вивченні ефективних методів та стратегій формування проєктної культури майбутніх учителів у процесі професійної підготовки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Галета Я. В. Технологія освітнього маркетингу як напрям управлінської діяльності. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький, 2022. Вип. 205. С. 27–31.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 376 с.
3. Історія педагогіки / За ред. М. В. Левківського, О. А. Дубасенюк. Житомир: Житомирський державний педагогічний університет, 1999. 336 с.
4. Козленко В. Г. Проєктна культура майбутнього педагога / Сучасна освіта в Україні: інтеграція в Європейський освітній простір: монографія [електронне видання] / за загальною редакцією проф. Я. В. Галети. Дніпро : Середняк Т. К., 2023. С. 127–151.
5. Панфілов О. Ю., Романова І. В. Синергетичний підхід в осмисленні освіти. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія. 2019. № 3. С. 71–80.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5 т. Т. 5. Статті. К. : Рад. шк., 1977. 639 с.
7. Філософія: словник термінів та персоналій / В. С. Бліхар, М. А. Козловець, Л. В. Горохова, В. В. Федоренко, В. О. Федоренко. Київ: КВІЦ, 2020. 274 с.